

AZYMUT NA ROZWÓJ

AUTORYTET - PRZYWÓDCA CZY PRZEWODNIK?

O CZYM JEST TEN ARTYKUŁ?

- Kim jest autorytet?
- Cechy autorytetu według młodzieży
- Badania naukowe • Harcerski autorytet

KIM JEST AUTORYTET?

Jedna z bardziej popularnych definicji mówi, że przez autorytet należy rozumieć stosunek między dwiema osobami, w którym jedna uznaje decyzję drugiej i się do niej dostosowuje. Najprostszym przykładem jest obraz posłuszeństwa, jakie reprezentują dzieci wobec swoich rodziców. Mama czy tata mówią jak ma być, a dziecko niekiedy z wyraźną niechęcią, podporządkowuje się danemu nakazowi.

Rozpatrując różne przypadki, jakie mają miejsce w szkole czy na zbiórkach drużyn, zastanawiamy się niekiedy, dlaczego tak jest, że u niektórych wychowawców dzieci chętnie pracują, a u innych tylko przeszkadzają i w ogóle nie wykazują ochoty do edukacyjnego działania.

Powszechnie uznana czyjaś
powaga, wpływ, znaczenie

osoba wzbudzająca postępek,
poważanie, szacunek

AUTORYTET

człowiek mający duże
poważanie ze względu na swoją
wiedzę lub postawę moralną

wzór do naśladowania mający
wpływ na postawy i myślenie
innych ludzi

Wypisz, wymaluj – oczekiwany wizerunek instruktora.

Autorytetem mogą być funkcyjni, którzy obok swojej codziennej pracy mają harcerzom do przekazania coś dodatkowego, coś wyjątkowego, coś czego nie daje im nikt inny: ich nauczyciel czy opiekun.

Nauki pedagogiczne wyróżniają
różne typy autorytetu. My, jako
harcerscy wychowawcy, także
możemy się w nie wpisać:

By uzyskać postępek harcerzy, trzeba na
niego zapracować. Autorytet wymaga
podejmowania nieustannych działań
budujących z nimi emocjonalną więź.

- autorytet intelektualny dotyczy wiedzy i kompetencji potrzebnych do nauczania określonych umiejętności.
- autorytet moralny odnosi się do norm i zasad postępowania wychowawczego wobec podopiecznych. Ważne są również ideały i wartości życiowe samego wychowawcy.
- autorytet wyzwalający polega na pobudzaniu inicjatywy dziecka i kształtowaniu w nim samodzielności. Przełożony o takim autorytecie skłania harcerzy do aktywnej postawy, budzi wiarę we własne siły, rozwija umiejętności twórcze i zdolności do doskonalenia własnej osoby.
- autorytet ujarzmiający opiera się na przytłaczaniu wychowanków, wymuszaniu postępszeństwa i bezwzględnego podporządkowania się. Takie osoby ograniczają samodzielność i inicjatywę dzieci. Narzucanie gotowych wzorców i osobistych przekonań skłania harcerzy do przyjmowania biernego podejścia, powodując jednocześnie brak wiary we własne zdolności.

BADANIE NAUKOWE - AUTORYTET SPOŁECZNY DLA NASTOLATKÓW

Pierwsza część badania

100 000 badanym uczniom i uczennicom biorącym udział w badaniu zadano pytanie, czy mają poczucie, że jest w ich życiu osoba, z którą mogą porozmawiać, nawet o najtrudniejszych sprawach. Celem tego pytania było sprawdzenie, czy uczniowie mają poczucie wsparcia społecznego oraz jakie są ich relacje interpersonalne.

Wyniki wykazały, że:

→ Spośród ankietowanych 66,3% jest zdania, że w ich otoczeniu jest osoba, z którą mogą zawsze i o wszystkim porozmawiać. W każdej grupie wiekowej więcej dziewcząt niż chłopców wybrało taką odpowiedź (różnica stanowiła ok. 10 punktów procentowych).

→ 18% badanych nie jest w stanie określić, czy ma kogoś, z kim może zawsze porozmawiać o swoich problemach.

→ Niestety, wśród respondentów jest aż 15,8%, którzy są zdania, że nie ma bliskiej osoby, na którą mogą liczyć w trudnych sytuacjach. We wszystkich grupach wiekowych to chłopcy stanowili większość, która jednoznacznie wskazała, że nie ma z kim porozmawiać w trudnych sytuacjach. Największą grupą, która wskazała brak osoby, na którą może liczyć, są chłopcy w IV klasie SP (22,2%), zaś najmniej liczną – dziewczynki w VII klasie SP (9,9%).

Badanie:

Solecki, R., & Mróz, A. (2022). Autorytet globalnego nastolatka. Analiza wyników ogólnopolskich badań. Studia z Teorii Wychowania, 13(3 (40)), 387-398.

Druga część badania

Jednym z zadań autorytetu jest zapewnienie osobie uznającej ten autorytet wsparcia społecznego. By dowiedzieć się, jakie wsparcie społeczne mają uczniowie biorący udział w badaniu, zapytano ich, kogo darzą największym zaufaniem. Analiza pokazała, że uczniowie mają największe zaufanie do matek i ojców. Należy jednak zauważyć, że większym zaufaniem młodych ludzi cieszą się mamy. Adolescenci ufają także babciom, dziadkom oraz przyjaciołom i rodzeństwu. Warto zwrócić uwagę, że niski poziom zaufania uczniowie przejawiają wobec nauczycieli oraz pedagogów. W każdej grupie wiekowej mniej niż 10% nastolatków ufa nauczycielowi. Nieco więcej adolescentów ufa z kolei wychowawcy (ogółem: 12,5%).

Jak pokazuje analiza wyników badań, roli autorytetu raczej nie można przypisać nauczycielom, wychowawcom i pedagogom. O swoich problemach z nauczycielem chcieliby porozmawiać zaledwie 1 na 20 respondentów. Nieco częściej respondenci wskazali, że chcieliby rozmawiać z wychowawcą (10,8% ogółu ankietowanych; częściej – młodszy respondenci: klasa IV SP – 12,1%, V SP- 13,3%, VI SP – 11,8%, VII SP – 9,6%, VIII SP – 7,6%, III gim – 6,3%). Mniej niż 1 na 10 nastolatków o swoich problemach chcieliby porozmawiać z pedagogiem (7,8% ogółu ankietowanych).

Analiza wskazań uczniów dotyczących tego, z kim chcieliby rozmawiać o trudnych sprawach (mogąc wybrać kogokolwiek na świecie) pozwala zauważyć pewien trend: wraz z wiekiem respondentów spada chęć rozmowy z rodzicami i dziadkami, za to wzrasta potrzeba rozmowy z przyjacielem lub przyjaciółką. Starsi uczniowie chętniej rozmawialiby także z przewodnikiem duchowym, choć jest to nieliczna grupa (najwięcej wskazań – gimnazjaliści: 5,9%, czyli 591 uczniów). Około $\frac{1}{3}$ ankietowanych w każdej klasie, mogąc

wybrać rozmówcę spośród wszystkich ludzi na świecie, chcieliby rozmawiać ze swoim rodzeństwem. Im starsi uczniowie, tym mniej chętnie chcieliby rozmawiać z nauczycielem, wychowawcą lub pedagogiem – liczba wskazań w przypadku chęci rozmowy z nauczycielem w żadnej grupie wiekowej nie przekroczyła 10%. Nieco częściej nastolatkowie chcieliby rozmawiać z wychowawcą (12,1% wskazań w najmłodszej grupie – 6,3% wskazań wśród najstarszych uczniów.

Wyniki badań prowadzonych w tak dużej grupie badawczej nie pozostawiają złudzeń co do tego, że osoby odpowiedzialne za kształcenie i wychowanie młodych ludzi, nie są dla młodych ludzi autorytetami. W konsekwencji – w sytuacji problemowej nastolatki zwracają się o pomoc do innych osób, pomijając tych, którzy są profesjonalnie przygotowani do udzielania im wsparcia (Solecki, Mróz, 2022).

Czy my, jako harcerscy wychowawcy, również zaliczamy się do grupy, której młodzi ludzie nie ufają?

Być może dowiemy się tego już niedługo, po zrealizowaniu projektu, o którym przeczytasz więcej na ostatniej stronie tego artykułu.

CECHY AUTORYTETU

Pytając młodych ludzi, o to kto jest dla nich autorytetem, otrzymujemy często różne, niekiedy bardzo odmienne odpowiedzi. Dla jednych jest ważne, by wychowawca/ pedagog prowadził zajęcia w interesujący sposób, dla drugich, by sprawiedliwie oceniał. Wychowawca, któremu zależy na budowaniu autentycznego autorytetu wśród swoich harcerzy powinien więc dbać zarówno o sferę wiedzy jak i emocji: powinien wzbudzić w uczniach wiarę w prawdziwość i słuszność swoich wypowiedzi, a także znać potrzeby swoich wychowanków i umiejętnie na nie reagować.

Bazą do zbudowania autorytetu wśród nastolatków są między innymi:

- umiejętność nawiązania kontaktu z młodzieżą
- aktywna sympatia wychowawcy wobec harcerzy, czyli umiejętne słuchanie i nienarzucająca się pomoc
- poszanowanie godności ludzkiej harcerza oraz jego uczuć
- zaufanie, jakim wychowawca powinien potrafić obdarować harcerzy
- sprawiedliwość wobec wszystkich wychowanków, zgodność między tym, co kadra mówi, a tym jak postępuje
- mówienie prawdy oraz dotrzymywanie obietnic
- zdecydowanie
- dyscyplina

Wracając do badania ze strony 3. (Solecki, Mróz, 2022) warto zauważyć, że w każdej grupie wiekowej, ponad połowa respondentów oczekuje od autorytetu uśmiechu i życzliwości. Osoby o pogodnym usposobieniu budzą zaufanie i sympatię adolescentów, stając się wzorcami do naśladowania i osobami, z którymi młodzież chce nawiązywać serdeczne relacje.

SPRAWIEDLIWOŚĆ

Czynnik ten w wielu badaniach prowadzonych wśród uczniów, pojawia się na ogół jako aspekt decydujący o pozycji nauczyciela. Jeśli nie trzymamy się ustalonych reguł, nie dajemy harcerzom niezbędnego poczucia bezpieczeństwa. Brak konsekwencji w stosowaniu zasad może prowadzić do ograniczenia motywacji harcerzy oraz budowy barier w naszych relacjach.

SZACUNEK

Kolejnym istotnym elementem jest szacunek, jakim powinniśmy darzyć harcerzy. Autorytet buduje się nie tylko na bazie hierarchii, lecz na wzajemnych relacjach oraz traktowaniu każdej osoby z równym szacunkiem. Kiedy harcerze widzą, że kadra szanuje ich osobowość, zdolności i wkład, są bardziej skłonni akceptować i szanować autorytet przełożonego. Szacunek działa również jako motywator, zwiększając chęć do działania i rozwijania umiejętności. W atmosferze pełnej szacunku młodzi ludzie czują się bardziej komfortowo, co sprzyja nauce i rozwojowi. Autorytet budowany na szacunku jest trwalszy i bardziej skuteczny.

UWAŻNOŚĆ

Harcerze bardzo potrzebują bezpośredniego kontaktu i skupienia uwagi dorosłych na ich potrzebach, a nawet doświadczeniach czy refleksji. Oznacza to że harcerski autorytet powinien być partnerem, aktywnie towarzyszącym harcerzom w podejmowanych przez nich wysiłkach, pozwalającym im działać w ich własnym tempie, wykorzystywać ich wiedzę i doświadczenia. Istotne jest, aby podkreślić, że nie chodzi tu o partnerstwo w tradycyjnym sensie. Relacje między dorosłymi, a dziećmi mogą być trudne ze względu na istniejące różnice doświadczenia obu stron. Partnerstwo, o którym mówię, oznacza skupienie uwagi, słuchanie, reagowanie oraz poważne traktowanie potrzeb i propozycji podopiecznych. Jednocześnie istotne jest umiejętne wyjaśnianie, kiedy zdanie, postawa lub poglądy innych osób są trudne do zaakceptowania i dlaczego.

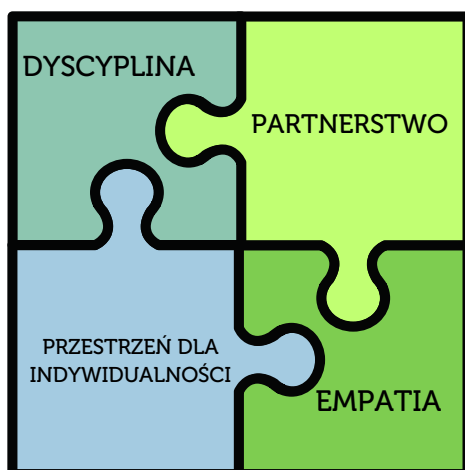
(Kordziński, 2020).

ZŁOTY ŚRODEK MIĘDZY PRZYWÓDCĄ A PRZEWODNIKIEM

Pytanie o to, czy przełożony cieszący się autorytetem powinien być przywódcą czy przewodnikiem, prowadzi do refleksji na temat odpowiedniego podejścia do motywowania i kierowania drużyną. W budowaniu cech efektywnego lidera warto sięgnąć po złoty środek między dwoma skrajnościami - zbyt dużą dyscypliną, a brakiem kontroli. Przełożony powinien umieć zastosować dyscyplinę tam, gdzie jest to konieczne, ale jednocześnie pozostawiać przestrzeń dla indywidualnych cech i pomysłów podopiecznych. Dyscyplina w pracy drużyny, zastępu lub szczepu może być narzędziem do utrzymania porządku i efektywności, ale przesada w jej stosowaniu może prowadzić do stresu i frustracji harcerzy, przez co mogą stracić chęci do bycia członkiem grupy. Nie zawsze jeden schemat prowadzenia zespołu jest skuteczny dla wszystkich członków, dlatego ważne jest dostosowanie podejścia do konkretnych sytuacji i osobowości każdego harcerza.

Zrozumienie indywidualnych potrzeb podopiecznych jest ważnym aspektem efektywnego przywództwa, ponieważ każdy członek zespołu ma swoje unikalne umiejętności i oczekiwania. Wychowawca, który potrafi dostosować do nich swoje działania może zbudować silniejsze relacje i zmotywować zespół do osiągnięcia wspólnych celów. Indywidualne potrzeby podopiecznych mogą dotyczyć zarówno aspektów harcerskich, jak i osobistych.

Z jednej strony, autorytet może pełnić rolę przewodnika, inspirując i kierując zespołem ku wspólnym celom. Z drugiej strony, potrzeba pewnego stopnia przywództwa, które wykorzystuje elementy dyscypliny, aby utrzymać strukturę i porządek w naszej organizacji. Idealny wychowawca potrafi znaleźć równowagę między tymi dwoma postawami, dostosowując się do zmieniających się sytuacji.

PODSUMOWANIE

Wychowawca jest dla podopiecznych wzorcem osobowym i dlatego istotne jest dostosowanie swojego wizerunku i proponowanych form do ich potrzeb, które zmieniają się na poszczególnych etapach rozwoju. Młodsze dzieci (zuchy i harcerze) będą preferowały przede wszystkim okazywanie ciepła, nawiązywanie bliskich więzi, serdeczności i życzliwości. Starsi (HS i wędrownicy) chcieliby, aby kadra respektowała ich dojrzałość i traktowała

ich partnersko. Wszyscy harcerze oczekują zapewne odpowiedniego poziomu wiedzy merytorycznej i umiejętności dzielenia się nią podczas zbiórek. (Kordziński, 2020)

Z kłopotem wyrobią autorytet wśród harcerzy, osoby które nie potrafią zainteresować tym co robią, prowadzą nieciekawe zbiórki, sami nie wykazują zainteresowania i chęci do działania i mają trudność z utrzymaniem dyscypliny.

We współczesnej, pełnej sprzecznych wartości, płynnej rzeczywistości młodzi ludzie potrzebują stabilizującego wsparcia autorytetu – jego towarzystwa w rozwoju i pomocy w budowaniu własnego systemu wartości. (Włodarczyk, 2011)

75% ankietowanych uczniów uważa, że posiadanie w życiu wzorców do naśladowania jest ważne; kolejne 79,2% respondentów jest zdania, że współczesna młodzież zdecydowanie potrzebuje autorytetów. Dajmy im więc to czego potrzebują. Po to jesteśmy. To od nas zależy czy staniemy się dla nich autorytetem i wsparciem.

Czy zastanawiał_ś się kiedyś nad tym, czego Twoi harcerze oczekują od swojego autorytetu? Czy wpisujesz się w jego cechy?

Będziesz miał_ okazję się o tym przekonać! Za niedługo na Twoją skrzynkę mailową trafi ankieta, którą będą mogli wypełnić Twoi harcerze. Jeśli chcesz wziąć udział w tym projekcie i dowiedzieć się, nad czym musisz jeszcze popracować, wyślij do mnie maila o treści "ankieta" na adres: aleksandra.fecyk@zhp.net.pl

Pwd. Aleksandra Fecyk - instruktorka ZHP,
drużynowa, studentka psychologii na
Uniwersytecie SWPS

BIBLIOGRAFIA

Solecki, R., & Mróz, A. (2022). Autorytet globalnego nastolatka. Analiza wyników ogólnopolskich badań. *Studia z Teorii Wychowania*, 13(3 (40)), 387-398

Kordziński, J. (2020). Autorytet nauczyciela czyli jak być skutecznym i zmotywowanym wychowawcą. Wolters Kluwer.

Barabas, M. (2019). Autorytety w życiu współczesnej młodzieży. Edukacja-Technika-Informatyka,